

KÜLÖNFÉLÉK

Egy bölövi háborús okirat. A háború vihara által megsepert székely területen tartózkodva, közvetlenül szerezhettem tapasztalatokat azokra a meg nem fejthető kérdésekre, amelyek a meneküléssel kapcsolatban felmerülnek. Az iskolában oly szépen hangzik: *historia est magister vitae*, de ki tudná megmondani, hogy a nemzetek hőstörténelmének anyagát, a háborút mi hozza létre és mi vezeti? A monistikus világfelfogás mellett az emberiség haladásában mi szerepe van a háborúnak? Mindezekre ma még megnyugtató feleletet kapni nem tudunk s a háborút küzdjük a rendeltetésünkbe vetett nemes hittel. A háború sajátos jelentése a béke jogrendjével szemben ott lép markánsan előtérbe, ahol a hadakozó felek hadseregei egymásután váltakozva jelennek meg.

A hadakozó felek seregei által megszállott ellenséges területek a nemzetközi jog értelmében az eddigi jog uralma alatt maradnak a kiverésig, vagy a békekötésig, de az elv csak elv marad.

Mihelyt a békeidők szervezett hatósága a területet elhagyja, az emberben megfékezett erő kitör és korlátlanul kezd föllépni minden téren. Az elmenekültek és otthonmaradottak nemcsak testileg, de lelkileg is elválnak. A menekülő viszi a szülőföldre való ragaszkodás édes érzetét, az otthonmaradottak pedig megszűntnek tekintenek minden kapcsolatot a béke rendjével szemben. A kiűritett területen az emberek nem az etika és jog parancsa szerint, hanem ösztönük szerint cselekesznek. Ethikára és jogra nevelve vagyunk s csak az ezeket hatályosító szervezet mellett cselekszünk e szerint. A megszokott szervezet helyett azonban a hazai vagy ellenséges haderő szervezett ereje lép, amelynek célja megvan, de a kivített mindig a taktikai helyzet diktálja. Ezért a polgári élet rendje a hadszíntéren teljesen háttérbe szorul, ha meg is marad. *Forog valaki, vagy egy képzelt lehetőség körül.* A falú társadalmában az egyén még a békében is sajátos érték. Mindenkinek megvan a közben kialakult helye, szerepe és súlya. Az oly mozgékonytalan falúsi élet ezek körül az értékek körül bonyolódik le. És a háború irányítói is ezekre nehezdednek rá. Úgy érezzük falúhelyen, hogy minden hadvezetés és rendelkezésétől várható sikert egycsesen a falúsi tekintélyekből préseli ki. Az újságok híradásában felbukkanó szenzációsabb esetek a rendszerben csak nagyobb csomópontok, de végeredményében a jelenség ugyanaz a legkisebb helyen is.

A menekült területen a hatóságok eltávozásával beáll a teljes szervezetlenség (anarchia). Mindenki várja az események folyamatát s bármit tesz is bárki, a cselekmények a pillanatok hatására redukálódnak. Az ellenség

ideiglenes rendelkezése a saját szempontjából és nem a polgárság érdekében történik elsősorban — a helyi tekintélyek felhasználásával. Ez a megszállt terület lakosságának a szenvedése. A részletek elhagyásával két érdekesebb momentumot tartok megrögzítendőnek. A brassó—bölön—udvarhelyi vonal sok mindent érthetővé tesz. Az ellenség betörésekor Bölön az átvonulási vonalba esett anélkül, hogy harc színhelye lett volna. Az oláh csapatok egyre-másra vonultak át.

Egyik hadseregrész ott vert tábort a temető mögött — Forró kertje lábán — egy éjszakára. A tábor végleges elhelyezkedése éjfél felé ért véget. Ekkor a parancsnok egy lovassági különítményt beküldött a falúba, hogy a legtekintélyesebb embert vezessék elébe. Az otthonmaradottak között volt id. Tana Sámuel, aki 82 éves korral, vagyoni helyzeténél, viselt hivatalánál, józan bölcsességénél és egész egyéniségénél fogva a község valóságos feje. Az öreg székely urat már 1849 február 8-án (14 éves) Kézdivasárhelyen a puskapor úgy megcsókolta, hogy most is jól látszik mindkét arcán a nyoma s így hát a puskaporos hordón ülő parancsnoktól még az éjféle órákban sem ijedt meg. Siculus észjárással magához vette az előző oláh parancsnok által kinevezett „oláh bírót“ és a községben levő oláh papot, hogyha nem is hét szilvafás, de mégis székely nemeshez illően jobbágyi kísérettel jelenhessék meg. Ekként felkészülve a lovas katonaság körülvette minden oldalról „nehogy vagy egy kutya megharaphassa“ s így érkezett meg a táborhelyre. Itt egy parancsnokló tábornok „üveges hintóban“ (üveg karosszeriás autó) fogadta s katonás rövidséggel egy könyvből a következő négy parancsot adta ki:

1. 16—50 éves ember 8 napig egy is el ne hagyja a községet, mert agyonlövöti. Ezeket össze kell írni.

2. Az országúttól az erdő aljáig a katonai mérnök kijelölése szerint lövészárók készítenő 24 óra alatt.

3. Az elmenekültek vagyona „Nagy“—Romániáé, mivel ezek hűtelenek lettek a területhez. Ezeket össze kell írni.

4. Reggel 1000 liter forralt tej viendő a táborhelyre.

Mindezek pontos végrehajtásáért az öreg urat tette főbélövetés terhe alatt felelőssé. Amikor a lövészárók készítés lehetetlenségére útal, azzal bocsátotta el a parancsnok, hogy a kiadott parancs: parancs.

A falú feje ezzel a lovasság által közre fogva visszatért a községbe s mielőtt pihenni tért volna, a falúbeli idősebb emberek által házról—házra járattva adta tovább a parancsot. Minden teljesedésbe ment a parancs szerint s így nem lett semmi baj. Még a lövészárók is elkészült volt, de a gazdák szépen be is föltötték, mert erre a területre is nagy szükség van ebben a drága világban.

Az oláh uralomnak — a részletek nem tartoznak ide — csakhamar vége lett. Jöttek a mi dicsőséges katonáink a szövetséges német bajtársakkal. A német katonaság parancsnoka is küldött az öreg Tanának egy kedves üzenetet. Befehl! volt a megszólítás. „Este jött a parancsolat“ — violaszin pecsét nélkül —, hogy reggelre 1000 drb. kenyér legyen az apácai erdő alján fekvő Magyaróson. Bölönben egész éjszaka minden kemencében sütöt-

istentiszteletek vezetése a templomban; 4. Az ifjúság tanítása; 5. Egyes lelkek vezetése. Mindezekkel kapcsolatban tárgyálja a bibliakritika hatását. Ézti a beosztást mi is megtarthatjuk, hogy követhessük egy egészen más körülmények között élő, más nemzet és más felekezet papjának idevonatkozó gyakorlati fejtegetéseit. Mi természetesen az evangélium hirdetése és más istentiszteletek vezetését nem tárgyaljuk külön, mert nekünk ilyen nincsen, szákrámentum helyett az egyházi szertartásokat fogjuk tárgyalni és az egyes lelkek vezetését a kura pásztorális általános nevével jelöljük.

Haudley az evangélium hirdetésének tartalmát a hallgatóságához szabja. Így különbséget tesz a művelt közönséghez és a köznéphez intézendő beszédek között, ami helyes is.

Forrásunk azt mondja, a művelt közönség nem szereti, ha az egyházi beszéd kritizálja a bibliát, de azt igen, ha a beszéd kritikai alapon áll. Felhoz egy esetet, mely szerint ézelett 10 évvel 160 ember cirkált egy hajón a Földközi tengeren körülbelül hat hétfig. Az útasok között volt jogász, orvos, kereskedő és más hivatalnokféle ember és 12 lelkész. A lelkészek között volt 11 konzervatív felfogású és 1 liberális teológus. A papok egymásután, egymás segédletével istentiszteleteket tartottak a hajón. Végül — amikor már mindenik lelkészt hallották — a bucsúistentisztelet megtartására a liberális gondolkozású papot kérték fel az útasok, még pedig úgy, hogy ő már teljesen egyedül, minden segédlet nélkül tartson istentiszteletet. A tanulság ebből világos. A szabadelvű ember könnyebben megtalálja az utat a közönség szívéhez, mint a reszes, konvencionális teológus. Haudley azt mondja, hogy körülbelül ez a sorsa az egyházi beszédeknek az egész Angliában.

(Vége köv.)

·IRODALOM

Szombati-Szabó István ref. táborigelkész a következő irodalmi jelentést teszi közzé:

A *Kókai Lajos* budapesti könyvkereskedő cég bizományában *augusztusra két könyvem* kerül ki a könyvpiacra.

„*Az erős Isten uraknak ura*“ cím alatt az Uralkodó nevénapján, születése napján, I. Ferencz József király halálakor, IV. Károly király koronázásakor és az uralkodóház családi ünnepei alkalmával elrendelt istentiszteleteken részben a harctéren, részben a házában tartott beszédeket, illetve imádságokat foglaltam össze, amelyek ezután alkalmakkor is használhatók, de főként mint a jelenvaló idők emléke jöhetnek számításba. E könyv ára 2 K lesz.

„*Seregek istene*“ cím alatt különböző alkalmakra szolgáló, ünnepi és általános, kivétel nélkül a háborús idővel szerves vonatkozásban álló beszédeket és imádságokat adok (újkenyéri, karácsonyi — elő- és utóimádsággal, újévi — elő- és utóimádsággal és még három háborús időbeli egyházi beszéd, háborús esztendőt búcsúztató imádság, esketési és keresztelési szertartási beszéd és imádság stb. — összesen 9 beszéd és 12 imádság). E könyv ára 3 korona.

Tekintettel az orosz fogolytáborokban levő ref. magyar katonák lelkiigondozása céljából rövidesen bekövetkező emissziómra, kérem, hogy *a megrendeléseket egy levelezőlapon a resicabányai ref. lelkeszi hivattal augusztus végéig közölni méltóztassék*. Az előfizetési díjak is, a megrendelő könyv címének feltüntetésével oda-küldendők. A bizományos és más könyvkereskedőcégek útján a könyv ára 50 fillérrel és a portóval drágul.

Sternthal (Steiermark), 1917. július hó.

tek. — amennyit tudtak. Emiatt sem volt baj. Alighogy a rendbiztosító csapatok megérkeztek, a parancsnokuk Nagyajtán üttöte fel hivatalos sátorfáját (a rokonság jussán talán a Kovács István féle kurián). Innen osztogatta a magyar csapat parancsnoka a különböző községekbe a parancsot. A mi csapataink parancsnoka is Bölönben az öreg Tanát szemelte ki a parancs végrehajtójául. Ez már enyhébb jellegű, de azért szomorú parancs. Formája nobilis. Hiába — a magyar katona mégis csak magyar.

A negyedrév nagyságú papírlap szövege ez:

Tekintetes Tana Sámuel úrnak Bölön. Kérem, sziveskedjék a községben *es írás* vétele után rögtön kihirdettetni, hogy akinél idegen holmi van, olyan, amit az oláhok alatt vittek hozzája, vagy pedig vitt őmaga, az az idegen holmit 1916 október 18-án déli 12 óráig szállítsa be a nagyajtai község házára. Megjegyzem, hogy én október 18-án házkutatást fogok tartani Bölönben s azt, akinél idegen holmit találok, katonai törvények értelmében fogom elbírálni. Nagyajta, 1916 okt. 16. Dr. Borbély főhadnagy.

A 8-ad rétre összehajtott papír hátlapján ezek a följegyzések vannak: Bölön. „Unteroffizier Isollt (?)“ „Vettem 1916 október 16. (odiki) 6 óraker s 17-én a kihirdetés megtörtént. Tana sk.“ Emiatt az írás miatt sem történt baj, rendben volt minden.

Ez az „*írás*“ azért értékes nekünk, mert a kiállítója a K. M. kiváló munkatársa: dr. Borbély István, aki mostanság nem nekünk ír, hanem az Isonzó-tól a Hargitáig a magyar történelmet írja vitézi jobbjobban, fényes magyar karddal. Tolla és karddal harcol e világháború véres zivatarában igaz magyar szívvvel és vérző sebekkel.

Isten hozza vissza — mielőbb!

(t. gy.)

Az új kormány tanügyi programja. Az új kormány a *demokratikus fejlődés* jelszavával kezdi működését. Bennünket most programjának csak az a része érdekel, amely a közoktatás ügyére vonatkozik s melyet Esterházy Mór gróf miniszterelnök a következőkben foglalt össze:

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium ügykörében nagyfontosságú reformtevékenységre van szükség, melynek egy része csak a háború befejezése után eszközölhető, egy része pedig haladéktalanul veendő munkába. Az első kategóriába tartozik úgy is mint nemzeti közszükség, úgy is mint a demokratikus jog kiterjesztésével, a demokratikus iránnyal elválaszthatatlanul összekötött követelmény, a *nép nevelésének* az eddiginél sokkal gyorsabb ütemben való fejlesztése, hogy a lehető legrövidebb idő alatt vége, vessünk az eddigi erőfeszítés dacára még mindig fennálló azon állapotnak mely szerint hazai ifjúságunk egy része nem férhet iskolához.

A tanuló és serdülő ifjúság testi nevelésének szervezése és az oktatásnak gyakorlatiasabb, főleg gazdasági iránya e reformokkal kapcsolatosan lesz keresztülviendő. Ma, midőn a háborús követelmények miatt a létező iskolák is csak tengetik életüket, nem foghatunk közvetlenül hozzá ennek a problémának megoldásához. De meg kell kezdenünk az előkészítő lépéseket abban az irányban, hogy annak idején kellő számú, kellően kiképzett és *állami hűség szempontjából minden kételyt kizáróan megbísható*

tanerők álljanak rendelkezésünkre, valamint abban az irányban is, hogy a tanügyi kormányzat oly szervezetet nyerjen, mely a meghozott és meghozandó közoktatásügyi törvények szabatos végrehajtását biztosítja.

A népnevelés gyorsabb ütemű fejlesztése olyan programmpont, amit a legnagyobb örömmel üdvözölhetünk. Mert az csakugyan szégyenfoltja ma már egy rendezett s modern kultúreltet élő államnak, hogy nincs annyi iskolájú, hogy minden tanköteles gyermek iskolába járhasson s nincs a legjobb intencióju törvények végrehajtásában annyi erély és következetesség, hogy legalább ott, ahol hely van, minden tanköteles iskolába kényszerítessék. Ez a megjegyzés nem a háborus évekre vonatkozik, mert ma az iskolák igazán csak tengetik életüket; hanem a háboru után következő béke idejére, melyben az iskolázás fokozott fejlesztése, a háború okozta visszamaradás és csorbák lehető gyors eltüntetése lesz feladatunk. A tanítóképzés államivá tétele is olyan régi követelménye a tanügyi közvéleménynek melyet a háború szomorú jelenségei most már elodáztatlan kötelezővé tettek.

Jankovich Béla. 1913 febr. 26-ától 1917 jun. 15-ig vezette a magyar közoktatásügyet. Ő hajtotta végre az állami és nem állami tanítók fizetés-rendezéséről szóló 1913. XVI. és XVII. t. cikkeket. Az állami iskolákban a nem magyar anyanyelvűek részére két engedményt tett. Egyik az, hogy az elemi iskola 1. és 2. osztályában az anyanyelv, mint kiegészítő nyelv használtassék; a másik az, hogy a 3—5. osztályokban az anyanyelvet, mint tantárgyat taníthatják. A tanító- és tanítónőképző intézetek számára kiadta a tanmenetet. A középiskolákban szükségesnek tartotta a nemzetiségi nyelvek tanítását s az egyetemeken is rendes tanszéket kívánt felállítani a nemzetiségi nyelvek részére. E szempont szerint dolgoztatta ki a középiskolai reformot s a törvényjavaslatot 1916 júniusban be is terjesztette. A görög helyett francia, angol, vagy olasz, vagy valamely hazai nemzetiségi nyelv választását akarta megengedni. Az érettségi a görög nélkül is jogosított volna mindenkét az egyetemre. A leányközépiskolákat szervezte, tanulmányi tervöket s rendtartásukat kiadta. A felső oktatás terén a műegyetemen közgazdasági szakosztályt létesített s Debrecenben és Pozsonyban két új egyetemet állított fel.

Apponyi programja. Apponyi miniszteri működését két irányban körvonalozta, mikor állását elfoglalta. „Az egyik irány az, hogy nemzeti integritásunknak, az egységes historiai magyar nemzet sértetlen fenntartásának mindazokat a garanciáit megteremtjük, amelyek a közoktatásügy terén megteremthetők. A másik az, és ez aztán különösen összefügg azzal a demokratikus átalakulással, mely a jelen kormánynak első hivatása és létjogosultsága, hogy akkép irányítsuk hazánk egész közoktatását, hogy első cél legyen a nemzeti cél mellett hazánk népének képesebbé tétele arra, hogy a gazdasági életnek nehézségeivel megküzdhessen, a gazdasági versenyben megállhassa a helyét. Megnyugvással olvassuk a programmból, hogy a nemzeti egység megtartását és a nemzet gazdasági erejének fokozását tűzi

ki célul. Érdemes volna egy egyetemesen átfogó vizsgálat alapján megállapítani, hogy vajjon a különböző jellegű és fokú tanintézetek tanulmányi tervei mennyiben szolgálják a nemzeti gondolat megerősödésének célját s akkor rájönnénk, hogy egy általános nemzetnevelő tanügyi politika ideáljától mennyire messze állunk. A nemzet gazdasági erejének fokozását szintén a háború vetette fel. A népiskola tanterve nem áll távol e gondolattól, csupán az kellene, hogy az iskola mindennapi munkájának irányító gondolatává legyen.

Tóth János és dr. Nemény Imre vallás és közoktatásügyi államtitkárok.

Apponyi régi munkatársát, Tóth Jánost nyerte meg maga mellé az államtitkári állásba, Neményi miniszteri tanácsost pedig államtitkárrá léptette elő. Azon alkalommal, mikor pártvezéri állásukról lemondtak, Apponyi így nyilatkozott Tóth Jánosról :

Én kijelentem, hogy ez a segítség reám nézve teljességgel megbecsülhetetlen, megbecsülhetetlen reám nézve az, hogy hazánk kultusz és közművelődési ügyeinek vezetésében egy olyan férfiú osztozik velem a felelősségben és a munkában, kinek gondolkozása az én gondolkozásommal, mint mindenben, úgy ezen a téren is oly tökéletesen összeforrott, hogy egyikünk a másik helyett cselekedhetik látatlanul, abban a biztos tudatban, hogy amit az egyik tesz, azt a másik jóvá is fogja hagyni. . . . Megbecsülhetetlen reám nézve, hogy olyan munkatársat nyerek ő benne, aki a minisztérium vezetésének terén is már több évre terjedő tapasztalást és ismeretet szerzett és aki abban az időben, amidőn együtt irányítottuk ugyanannak a minisztériumnak ügyeit, megalapította minden hozzáértő, minden, annak a minisztériumnak feladatával ismerős, minden, annak a minisztériumnak ügykörében működő, minden attól függő tényezőnél hírnevét, mint az abszolút igazságosságnak és méltányosságnak, mint az odaadó működésnek és mint a teljes hozzáértésnek és ettől a munkakörtől való telítettségnek a mintaképe.

Tóthnak kiemelik páratlan igazságosságát és részrehajlatlanságát, éles judiciumát és a tanítótság iránt való jóindulatát, mellyel az érdemet a legkisebbségnél is elismeréssel emelte ki. Neményi erős szervező és adminisztratív képesség. A magyar tanítóképzés színvonalra emelésében erős akaratának energiájának nagy része és érdeme van. A Budapesti Hirlap Tóthot következőleg jellemzi : Okos, nagy dióbarna szemével, nyilt tekintetével, bizalomgerjesztő, rokonszenves külsejével mindjárt az első látásra megnyeri az embernek lelkét. Szilárd jellem, vasakarát, stoikus nyugalom, becsületes őszinteség, póznélküli egyszerűség azok az egyéni tulajdonságai, amelyek nemcsak pártja előtt, hanem az egész politikai világban tekintélyt, népszerűséget és közkedveltséget biztosítanak neki! . . . Mint ember melegszívű, mint politikus telve van erős nemzeti érzéssel és tartalommal, mint föld-birtokos egyike Magyarországnak legkiválóbb gazdáinak . . . Szinte a pedanssáig lelkiismeretes, pontos, hangyaszorgalmú, senkitől és semmitől nem befolyásolható férfiú, aki egyedül lelkiismeretére és annyi nehéz tűzpróbán átment erős faj és nemzeti érzésére hallgat.“

Apponyi és a kath. autonomia. A prot. közvélemény aggódó érzések között néz Apponyi újabb minisztersége elé. Egyházpolitikai harcok előszelét érzi, melyről sajtóközleményekből annyit már sejteni lehet, hogy a kath. autonomia törvényjavaslat alakjában készen van s azt Apponyi, mihelyt az időt elérkezettnek látja, be fogja terjeszteni. Barkóczy szellemétől félnek mely első minisztersége alatt az ország tanárságát két táborra, a katolikusok és nemkatolikusok táborára osztotta. Attól a szellemtől, amely az 1848. évi XX. t.-c. szellemének meghamisításával felemelte a szerzetesrendi tanárok fizetését s a tanítással foglalkozó szerzeteseket és apácákat állami fizeték-kiegészítésben részesítette. A protestáns vezető államférfiak között Zsilinszky volt az, aki a prot. társadalmat e reakciós törekvések tudatára ébresztette és Bánffy Dezső, aki a ref. egyházkerület közgyűlésén állapította meg, hogy a magyar törvényhozás 1791 óta először 1907-ben tért el Apponyi alatt a szabadelvű iránytól vallási kérdésekben. Tisza maga is látta az ultramontanizmus veszélyeit, csupán attól félt, hogy a felvilágosodott magyar katolikusok nagy tömegét idegenítik el a protestánsok a secularisatio kezdeményezésével.

A román tanítóképzők. Apponyi gróf közoktatásügyi miniszter rendeletet adott ki, amelyben úgy intézkedik, hogy a román tanításnyelvű tanítóképző intézetek megnyitása az 1917/18. isk. évben egyelőre elhalasztassék. A rendeletet a görög keleti és görög kath. egyházi főhatóságokkal történt előzetes tárgyalás és megállapodás alapján bocsátotta ki. Okot adott rá az hogy a román intelligencia a háború folyamán nem tanúsított hazafias magatartást, ami első sorban annak tulajdonítható, hogy a román tannyelvű iskolákban az ifjúság nevelése nem hazafias irányban történik. Ennélfogva a miniszter szükségesnek látja, hogy a román tanítóképzőket a jövőben szigoruan ellenőrizze vagy kormánybiztos kiküldésével, vagy pedig állami tanárok kinevezésével. Minthogy az erre vonatkozó intézkedések tanulmányozása időt és megfontolást kíván, a tanítóképző intézetek megnyitását egyelőre nem engedheti meg.

Az iskolák megnyitása. A vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy az összes középfokú intézetekben az új tanév szeptember 1-én kezdődjék meg. Az igazgatók fölhatalmazást kaptak arra, hogy azokat a tanulókat, akik szülőik gazdaságában a szükséges munkacérok hiányát esetleg pótolhatják, az őszi és tavaszi mezeti munkálatok alkalmából, kellő igazolás mellett rövidebb időre, legföljebb három hétre szabadságholhassák. A tanítás a felsőfokú intézetekben is szeptemberben, a rendes időben kezdődik meg.

Az Országos Hadigondozó Hivatal ösztöndíjakat ad hadiárvák, hadirokantak és katonai szolgálatot teljesítők gyermekei részére, akik közép, vagy felső iskolákat látogatnak. Az ösztöndíjak 400-800 K között váltakoznak,

Pályázni csak az előírt űrlapok felhasználásával lehet. Az űrlapokat a városok polgármestereinél, vagy a járási főszolgabiráknál lehet beszerezni. A kitöltött űrlapokat ahhoz a polgármesterhez, vagy ahhoz a vármegyei árvaszékhöz kell benyújtani, amelynek a hatósága területén a gyermek állandóan tartózkodik.

A debreceni ref. teol. fakultás doktoravatási jogot nyert. A szabályzat szerint doktori szigorlatot tehetnek a fakultáson végbizonyítványt nyert hallgatók, vagy más ref. teológiák hallgatói, ha valamely külföldi egyetemnek legalább egy évig hallgatói voltak. Ezenkívül doktorátus tehetnek azok, akik teol. magántanári oklevelet szereztek, vagy külföldön licentiátusokká avattattak és akik értékes irodalmi munkásságuk alapján engedélyt nyernek a szigorlat letételére. A szigorlat díja 500 K. A fakultás disz doktorokká is avathat kiváló közéleti szerepet vívó egyéneket, ha az illetőket egy nyilvános rendes tanár ajánlja és a többiek titkos szavazással legfeljebb egy szavazat ellenében elfogadják s az oklevél kiadásához a király beleegyezését adja.

Lelkészek és tanítók, tanárok családi pótléka. Az 1917. évi IX. t. c. szerint jul. 1-től kezdve családi pótlék jár a szabályszerűen szervezett lelkészségekben működő magasabb képzésű lelkészeknek, ha évi tiszta jövedelmük az állami jövedelem kiegészítés nélkül a 3000 K-t meg nem haladja, továbbá a kisebb képzésű lelkészeknek, ha tiszta jövedelmük a 2200 K-t, a segédlelkészeknek, ha évi tiszta jövedelmük az 1000 K-t meg nem haladja, azoknak a hitoktatóknak, akik kizárólag hitoktatással foglalkoznak és illetményeiket egészben vagy részben az államkincstártól kapják. Megkapják a családi pótlékot az áll. fizetés-kiegészítésben részesülő és nem részesülő felső és középfokú tanintézetek rendes, rendkívüli, segéd- és helyettes tanárai is, a népiskolai rendes tanítók és tanítónők, a rendes óvónők. Az alkalmazottak minden gyermek után fejenként évi 400 K-t kapnak gyermekeik 24. életévéig. Ha valamelyik gyermek a mozgósítás következtében nem végezhet be ezen az időn belül tanulmányait, a miniszter a pótlékot továbbra is kiutalhatja. A lelkészek tiszta jövedelmének megállapítása az 1898. évi XIV. t.-c. alapján történik, de a készpénzbeli jövedelemnek csak 70⁰/₀-a vétetik figyelembe. Az állami szempontból kifogás alá eső lelkésztől a miniszter a családi pótlékot megvonhatja. Örömmel üdvözljük ezt a törvényt, amely egy régi igazságtalanságot szüntet meg s a mostani nehéz időkből nagy segítséget nyújt a gyermekes szülőknek.

A papi pálya és a görög nyelv. A porosz közoktatásügyi miniszterium — amint mult számunkban röviden említettük — rendeletet adott ki, amely a papi pályát azoknak a tanulóknak is megnyitja, akik reál gimnáziumi érettségig tettek, akik előtt az eddig zárva volt. Az ilyeneknek külön vizsgálatot kell letenniök görögből egy háromtagú bizottság előtt. Követelmény: az attikai nyelvjárás grammatikája, megfelelő szókincs, Xenophon és Platon nem nagyon nehéz helyeinek fordítása; fordíthatnak esetleg az új testamen-

tumból is. A vizsgálat írásbeliből és szóbeliből áll. Az írásbelire két órai idő van adva, egy megfelelő szöveget kell németre fordítani. Szótár használata meg van engedve. A sikertelen vizsgálatot kétszer lehet ismételni ugyanazon bizottság előtt.

Ezt a rendeletet különbözőképpen bírálják. Némelyek a humanisztikus gimnáziumok jogai csorbításának tekintik, mellyel a reálgimnázium jelentékeny kedvezményhez jutott; mások a teológiai pályára készülőkkel szemben fennállott követelmények leszállításának, mellyel azok tudományos előkészítése megkönnyebbitett. A rendelet kiadásának okai között első áll a háború. A teologusok sorából a háború oly sűrűn szedte áldozatait, a hiány papokban és papjelöltekben oly nagy, hogy ez az egyházat komoly veszedelemmel fenyegeti. A rendelet az 1901-ben kiadott intézkedésnek, amely az összes középiskolák egyenlő jogosítását mondja ki, tulajdonképpen egy további lépése. A fő egyházi tanács akkor a gimnáziumot tekintette a teológia számára rendes előkészítő iskolának, de ez a körülmény a további fejlődést nem zárhatta ki.

Új vallásitanítási terv a porosz középiskolákban. A jövő isk. évben a porosz középiskolákban új vallásitanítási terv lép életbe. A régi 1901-ből való. Sokat támadták, senki sem volt vele megelégedve. A tanítás célját igen magasan tűzte ki, melyet nem lehetett elérni. Ez volt: a növendéket isten igéjével jellemes keresztény személyiséggé nevelni. A mostani terv a célt — helyesen — elérhető magasságban tűzi ki. Kapcsolatban a többi tantárgyakkal a növendéket bevezetni a szentírásba és a keresztény, főképp az ev. egyház történelmébe és szellemébe. Fontos követelmény az, hogy a többi tanulmányi tárgyakkal kapcsolatban. Ez azt hozza magával, hogy a vallásitanárnak más tárgyakban is, főképp az u. n. „erkölcsi“ szakokban, a németben és történelemben is jártasnak, szakképzettnek kell lennie. Az új tanterv oltalmába veszi a káté-tanítást is, amelyet újabban annyit támadtak. Könyv nélkül való tanulásra nem vet túlságos súlyt, de szép zsoltárok megtanulását követeli. Fontos újítása, hogy a két utolsó évfolyamban világnézetre vonatkozó kérdések fejtegetését kívánja. Egyfelől a keresztény vallás és a rajta nyugvó erkölcsi elvek, másfelől a modern világnézet problémái állítandók, nem rendszeresen, csak alkalmilag szembe s tárgyalandók, de úgy, hogy nem a kritika, hanem a keresztény világnézet maradjon a fődolog s állítassék előtérbe.

A középfokú nőnevelés. Kisszámunknál, szegénységünknel fogva e tekintetben eddig nem tettünk, nem tehattünk semmit. Ez év folyamán történt annyi, hogy a képviselőtanács egy leányotthon felállításának kérdésével foglalkozott s elhatározta a létesítését majd a háburú után. Lehetetlen észre nem vennünk, mennyire öntudatos nevelésügyi politikát folytatnak e tekintetben a katolikusok. Ismeretes Jankovich miniszter felső leányiskolai és leánygimnáziumi reformja. E rendelet következtében egymásután keletkeznek kath. leánynevelőintézetek. Van az országban 3 protestáns, 7 katho-

likus és 6 állami leánygimnázium. Budapesten és Egerben az angol kisasszonyoknak, Budapesten a Szentszív-apácáknak, Kolozsvárt a Marianum, Pécsen a Miasszonyunkról nevezett, Nagyváradon és Sopronban az Orsolyarendi apácáknak. Új kereskedelmi leányiskolájuk van Eperjesen az angol kisasszonyoknak, Temesváron a Miasszonyunkról nevezett apácáknak. Az államnak Besztercebányán és Kassán, a reformátusoknak Szatmárnémetiben.

Harangjaink. Az erdélyi ev. szász egyházak 167 olyan harangot mentettek meg, mely 1700 előttről való és ezenkívül 19-et, amely műbeccsel bír. Az 1700 előtti időkből származók között van 1310-ből, 1400-ból, 1411-ből és 1477-ből származó. Vajon nálunk megtörtént-e minden arra, hogy műemlék-számba menő vagy történeti beccsel bíró harangjaink megmaradjanak templomaink tornyaiban?

A budapesti r. k. hittudományi kar tanulmányi szabályzata. Az új szabályzat a tanfolyam 8 félévét 10-re emelte fel. A tantárgyak között van az arab nyelv és a szociológia. Félévek, illetőleg az év végén kollokviumok tartatnak s ezek sikeres kiállása nélkül az év nem számít be. A tárgyak az egyes évfolyamokban előirt sorrendben hallgatandók s ettől eltérést csak megokolt esetekben adhat a kar. Négy szigorlat van. Szigorlatra a 4. év előtt senki sem bocsátható, akkor is csak a két elsőre; a két utolsóra csak az 5. év végzése után. Két szigorlat között legalább egy félévnek kell lenni. Más intézetek 8 féléves tanfolyamának elvégzése után doktorátusra csak az bocsáttatik, aki az egyetemen még két félévet tölt el rendes hallgatóként. A doktori szigorlat díja 4, az avatási 17 darab arany, az oklevél kiállítására 24 kor. Az ev. egyházban felvetődött a gondolat, hogy a teol. tanulmányok idejét három évre szállítsák le.

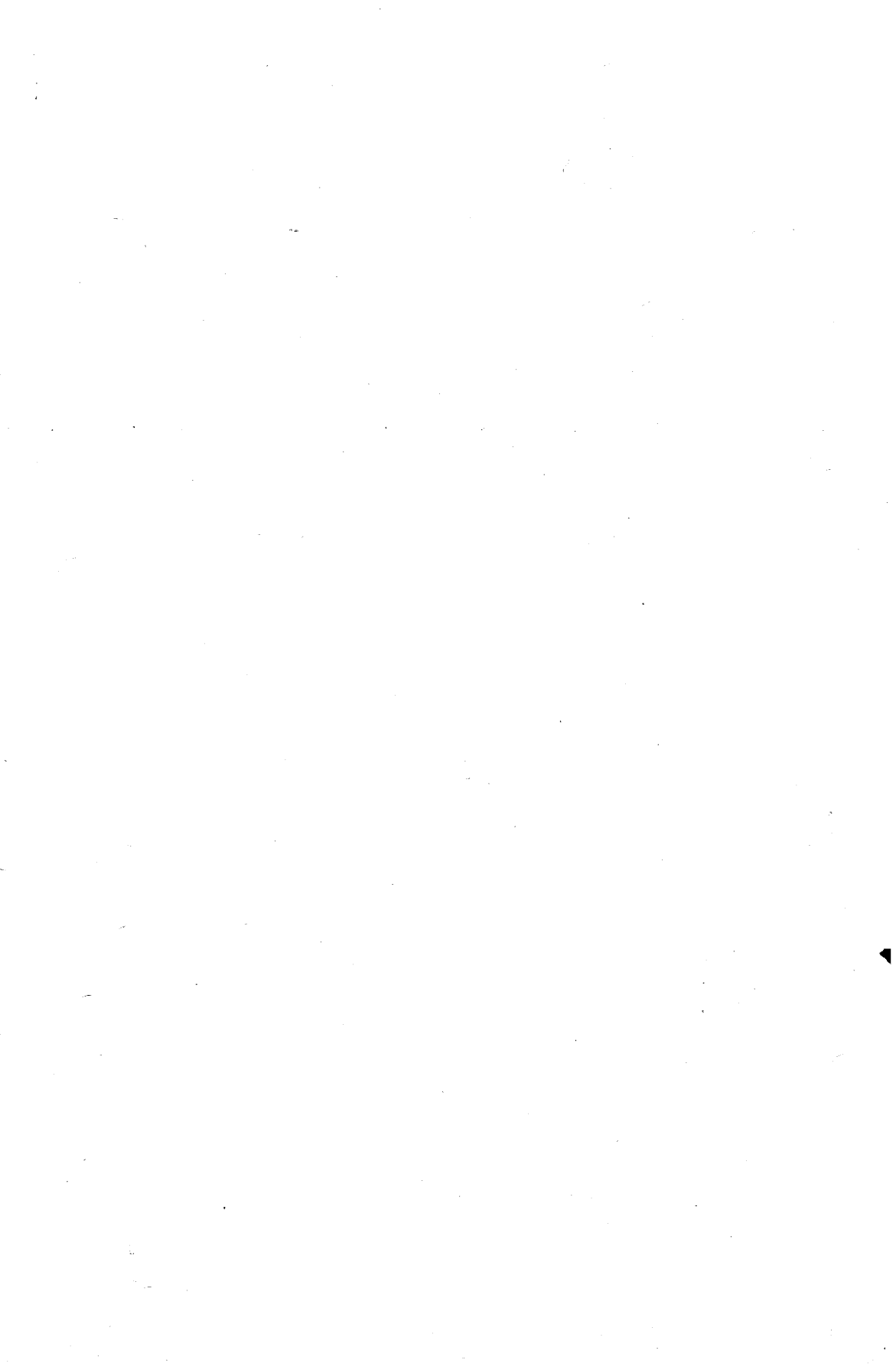
Gyóni Géza, a világháború folyamán méltán nagyhirűvé lett przemisli katona-költő a krasznajarszki fogolytáborban, a messze Szibériában meghalt, miután a vele együtt fogolykodó főhadnagy testvérének halála megzavarta elméjét. Gyóni háborús verseivel (Lengyel mezőkön táborítúz mellett, Levelek a Kálváriáról) keltett méltó feltűnést, melyek között egynehány igazán örök értékű költemény van, melyek e nagy idők borongós hangulatát meseteri módon örökölték meg. Sorsa meghatóan szomorú, igazi költő sorsa. A Budapesti Hírlap kegyeletes érzéssel akciót akar indítani, hogy holtteste hazahozassék a hazai földre, mely után oly sóvárgó lélekkel áhítozott s emléke nevéhez méltó módon kegyelettel megörökíttessék.

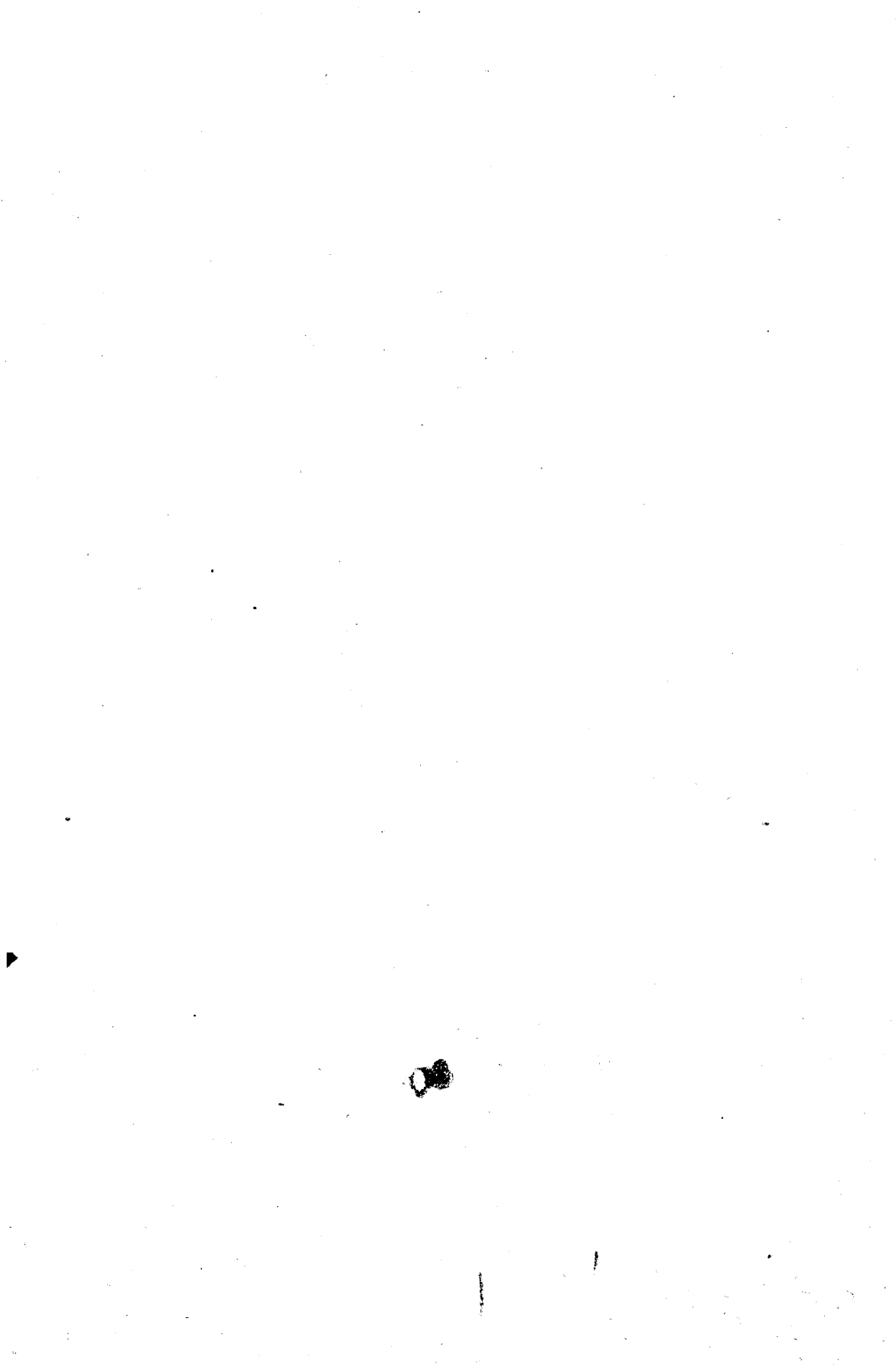
A reformáció nemzetközi műemléke. Genfben a műemlékbizottság július 7 én adta át a város hatóságának. Az emlék még nem teljesen kész. A költség 685.652 frank. A műemlék célja a Kálvin által a világra gyakorolt hatás kifejezése; nem az ábrázolt személyek magasztalása, hanem a reformatori eszme előhaladásának megtestesítése, amint az nagy férfiak segít-

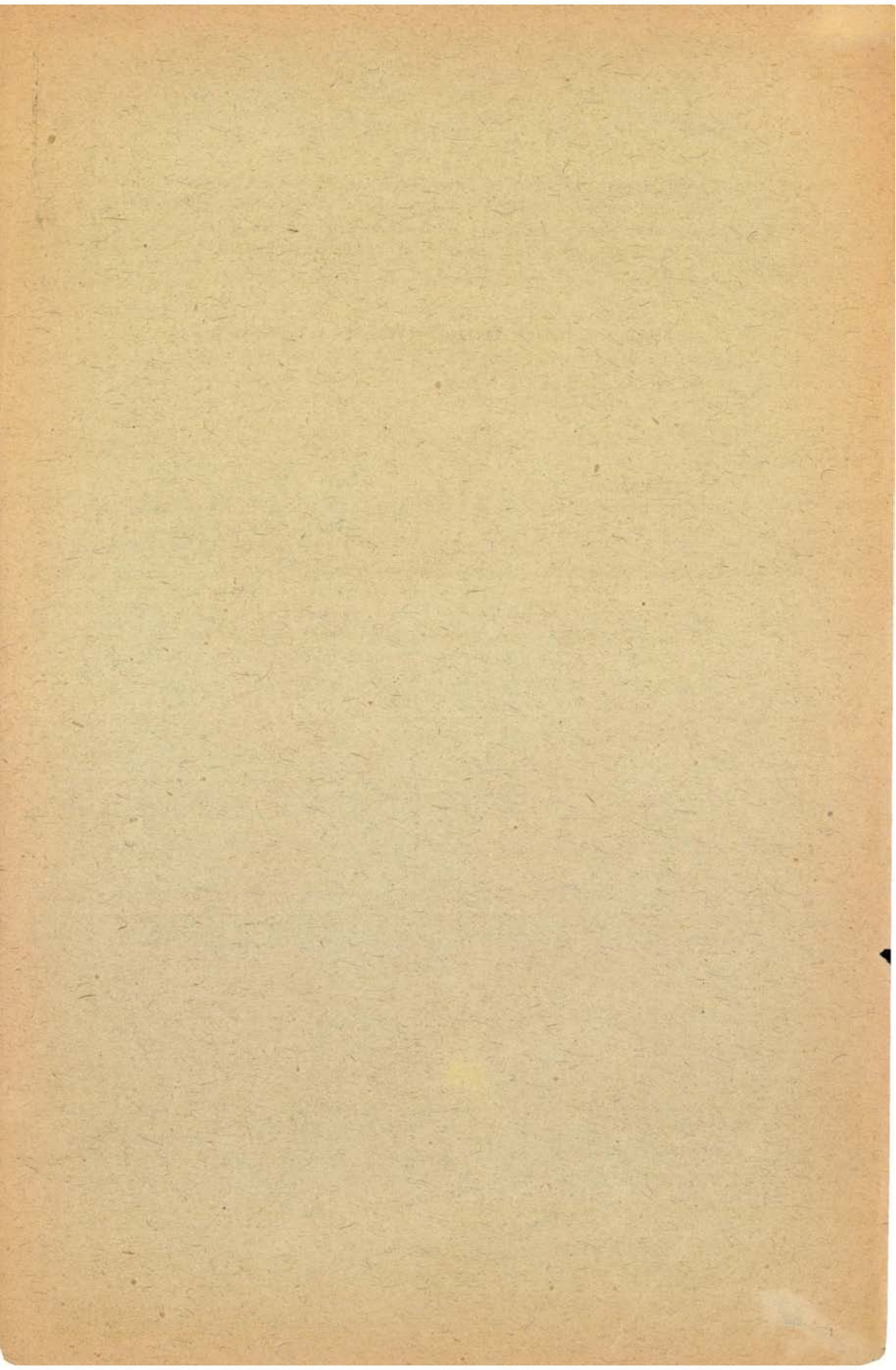
ségével idegen országokat és földrészeket meghódított. A műemlék nemzeti és egyúttal nemzetközi. Történeti alapon fejezi ki a genfiak elveit, hitét és háláját nagy őseik iránt, de egyúttal azt is, hogy milyen szerepet töltött be Genf az emberiség szellemi és erkölcsi fejlődésének történetében. A műemlék felirata : Post tenebras lux!

Nőhallgatók száma a budapesti egyetemen. A budapesti tudomány-egyetemre az 1916—17. iskolai év első felére beiratkozott 1073 (avaly 780) nőhallgató, még pedig a jogi karon 139, (tavaly 118), az orvostudományin 426 (tavaly 277), a bölcsészettudományin 465 (tavaly 357), a gyógyszerészeti tanfolyamon 43 (tavaly 28.)

Gyászhirek. *Telman Sándor* ny. pénzügyi titkár jun. hó 26-án életének 65., házasságának 24. évében Budapesten elhunyt. Nagybecskerekén temették el a családi sírboltba. Budapesti egyházköztségünknek keblbi tanácsosa volt, egy ciklusban főtanácsai képviselője. Az egyházi életben tevékeny részt vett. Emlékezte legyen áldott. — *Kövendi Weress József* ny. m. kir. kuriai bíró életének 64., boldog házasságának 24. évében hosszas szenvedés után augusztus hó 7-én az Úrban csendesesen elhunyt. Nagy és előkelő rokonság síratja benne az önfeláldozó férjet, édesapát, nagyapát, testvért és rokont. Mióta a kolozsvári táblánál működik, mint egyházi képviselő tanácsos egyházi ügyeink iránt melegen érdeklődött, gyűléseinken és tanácskozásainkon szorgalmasan résztvett.

1878

